

פרשת בחוקתי תשע"ח

בחוקתי תלכו - איך ללכת?

ויקרא פרק כו

(ג) אם בחוקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם: (ד) ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו: (ה) והשיג לכם דיש את בציר ובציר ושיג את זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם: (ו) ונתתי שלום בארץ וישכבתם ואין מחריד והשבתני חיה רעה מן הארץ וחרב לא תעבר בארצכם: (ז) וירדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם לחרב: (ח) ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו ונפלו אויביכם לפניכם לחרב: (ט) ופניתי אליכם והפריתי אתכם והרביתי אתכם והקימתי את בריתי אתכם:

רש"י

(ג) אם בחוקתי תלכו - יכול זה קיום המצות, כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו, הרי קיום המצות אמור, הא מה אני מקיים אם בחוקתי תלכו, שתהיו עמלים בתורה: **ואת מצותי תשמרו** - הווי עמלים בתורה על מנת לשמור ולקיים, כמו שנאמר (דברים ה א) ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם: (ד) **בעתם** - בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון בלילי שבתות ובלילי ימים טובים: **ועץ השדה** - הן אילני סרק, ועתידין לעשות פירות: (ה) **והשיג לכם דיש את בציר** - שיהא הדיש מרובה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע: **ואכלתם לחמכם לשבע** - אוכל קמעה והוא מתברך במעו: (ו) **ונתתי שלום** - שמא תאמרו הרי מאכל והרי משתה, אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שקול כנגד הכל. וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל: **וחרב לא תעבר בארצכם** - אין צריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפילו לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה: (ז) **לפניכם לחרב** - איש בחרב רעהו: (ח) **ורדפו מכם** - מן החלשים שבכם, ולא מן הגבורים שבכם: **חמשה מאה ומאה מכם רבבה** - וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה למרובין העושין את התורה: **ונפלו אויביכם וגו'** - שיהיו נופלין לפניכם שלא כדרך הארץ: (ט) **ופניתי אליכם** - אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם, משל למה הדבר דומה, למלך ששכר פועלים וכו', כדאיתא בתורת כהנים: **והפריתי אתכם** - בפריה ורביה: **והרביתי אתכם** - בקומה זקופה: **והקימתי את בריתי אתכם** - ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה, אלא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר (ירמיה לא ל) וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית הראשונה:

רמב"ן

(ד) **ונתתי גשמיכם בעתם** - הקדים דבר הגשמים, כי בבואם בעתם כאשר יאות יהיה האויר זך וטוב והמעינות והנהרות טובים, ויהיה זה סיבת בריאות לגופים, והפירות כולם ירבו ויתברכו בהן כאשר יאמר "ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו", והנה עם זה לא יחלה האדם ולא יהיה בהם משכלה ועקרה ובבהמתם, וימלאו ימיהם כי בהיות הגופים גדולים ובריאים יתקיימו כימי האדם, והנה היא גדולה שבברכות: והנה אמר כי השמים יענו את הארץ בגשמים בעתם, והארץ תענה את יבולה, והיא הצמח ובעלי נפש התנועה בהמה וחיה ורמש ועוף גם הדגים, כי הארץ תכלול הכדור התחתון כלו, כמו בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ (בראשית א א), ויכלו השמים והארץ (שם ב א), וכן הללו את ה' מן הארץ תנינים וכל תהומות (תהלים קמח ז), וכן ברוב המקומות הכתוב, והנה כל התולדות שבתחתונים יבול הארץ: (ו) **ונתתי שלום בארץ** - שיהיה שלום ביניכם ולא תלחמו איש באחיו. או השלום הוא שישבית חיה רעה מן הארץ. "וחרב לא תעבור בארצכם" כלל, אבל אתם תרדפו את אויביכם לצאת אליהם למלחמה וינוסו. ועל דרך האמת, שיתן השלום מחובר בארץ, והוא שלום הכל השקול כנגד הכל: **והשבתני חיה רעה מן הארץ** - על דעת ר' יהודה שאמר מעבירן מן העולם (תו"כ פרק ב א), הוא כפשוטו שלא יבואו חיות רעות בארצם, כי בהיות השבע וברבות הטובה והיות הערים מלאות אדם לא תבאנה חיות בישוב. ועל דעת רבי שמעון שאמר משביתן שלא יזיקו (שם) יאמר והשבתני רעת החיות מן הארץ: והוא הנכון, כי תהיה ארץ ישראל בעת קיום המצות כאשר היה העולם מתחילתו קודם חטאו של אדם הראשון אין חיה ורמש ממית אדם, וכמו שאמרו (ברכות לג א) אין ערוד ממית אלא חטא ממית. וזה שאמר הכתוב (ישעיה יא ח) ושעשע יונק על חור פתו, וכן ופרה ודוב תרענה ואריה כבקר יאכל תבן (שם פסוק ז), כי לא היה הטרף בחיות הרעות, רק מפני חטאו של אדם כי נגזר עליו להיות טרף לשניהם והושם הטרף טבע להם גם לטרוף זו את זו, כידוע כי בטרפם האדם פעם אחת יוסיפו להיות רעים יותר, וכן אמר הכתוב (יחזקאל יט ג) וילמד לטרוף טרף אדם אכל: והנה בבריאתו של עולם נאמר בחיות שנתן להם העשב לאכלה (בראשית א ל) ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה, ואמר הכתוב "ויהי כן", כי הוא הטבע אשר הושם בהם לעד, ואחר כך למדו הטרף מפני החטא הממית כאשר פירשתי. וכשהותר שחיטת בעלי החיים לבני נח אחרי המבול והזהיר על האדם (שם ט ה) ואך את דמכם לנפשותיכם אדרוש וגו' את נפש האדם, ולא נפש חיה מיד חיה בחברתה, נשאר על מנהגם לטרוף. ובהיות ארץ ישראל על השלמות, תשבת רעת מנהגם ויעמדו על הטבע הראשון אשר הושם בהם בעת יצירתם, וכבר הזכרתי מזה בסדר תולדות נח (בראשית ט ו): ועל כן אמר הכתוב על ימי הגואל היוצא מגזע ישי, שישוב השלום בעולם ויחדל הטרף ורעת הבהמה וכל הרמש כאשר היה בטבעם מתחילה. והכוונה היתה בו על חזקיהו שביקש הקדוש ברוך הוא לעשותו משיח (סנהדרין צד א), ולא עלתה זכותם לכך, ויהיה המעשה על המשיח העתיד לבא: (ח) **ונפלו אויביכם לפניכם לחרב** - הבטיח תחילה (בפסוק ז) כי ירדפו את אויביהם ויפלו בחרבם, וחזר וכפל "ונפלו אויביכם לפניכם לחרב", שיתן להם אומץ לב וגבורה לרדוף חמשה מאה, ויתן מורך בלב האויבים שינוסו מאה מפני חמשה, ויפלו כולם בחרב החמשה. כי יתכן שינוסו מפני החרב ומפני פחדם, ולא יוכלו להמית אותם בחרב מפני מיעוטם. ור"א אמר כי הכפל שיפלו פעם אחר פעם תמיד בלי תקומה: (ט) **וטעם והפריתי** - שיעשו כולם פירות פרי הבטן, לא יהיה בהם עקר ועקרה. וחזר ואמר "והרביתי", שיעשו פירות רבים ולא ישכלו, וימלאו ימיהם, ולכך יהיו עם רב:

[יא] וזה, אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו וכו' ונתתי גשמיכם בעתם וכו' ואכלתם לחמכם לשבע וכו', ותמהו הרבה על שלא הזכיר כי אם שכר עולם הזה פרנסה ושבע כמובא קשיא זאת בכמה מפרשים, אך על פי הני"ל מישב היטב, כי עקר הבטחה שמבטיחים על פרנסה ושבע העקר הוא מה שיזכו על ידי הפרנסה והשביעה להארת הרצון שמאיר בעת האכילה דיקא וכני"ל. שזהו בודאי הבטחה גדולה, כי זה עקר התכלית בעולם הזה ובעולם הבא לנצח, כי זהו בחינת כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, 'מה' דיקא שזהו בחינת מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וכו' שהוא שכר עולם הבא שזוכין לקבל הארה משם בחינת הארת הרצון בעת האכילה ועל כן מבטיחים הכתוב בברכת האכילה והשביעה בשכר התורה והמצות שהם עקר קדשת הדעת הני"ל, כי בשעת האכילה דיקא זוכין להארת הרצון שלעתיד כשזוכין לדעת הני"ל שהוא שמירת התורה והמצות כני"ל. וכן מבאר בפרשה זאת למסתכל בתורה באמת, כי כשמבטיחים שם בכל הברכות של הפרנסה והשביעה ומאריך בזה עד ואכלתם ישן נושן וכו' בתוך זה הולך ומבטיחים בעצם התקרבותם אליו יתברך שיזכו על ידי זה, כמו שכתוב שם תכף, ונתתי משכני בתוכם וכו' והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם וכו' ופרש רש"י, אטיל עמכם בגן עדן, הינו שעשוע עולם הבא וזה שסים שם רש"י, יכול, לא תיראו ממני? תלמוד לומר, והייתי לכם לאלקים. כי עקר שעשוע עולם הבא הוא בחינת הארת הרצון הני"ל, בחינת כעת וכו' כני"ל שיזכו אז לכלל שני השגות יחד מל"א ומ"ה שזה עקר ההתקרבות אליו יתברך בחינת אטיל עמכם בגן עדן וכל זה אי אפשר לזכות כי אם על ידי היראה כמו שמבאר שם על כן דקדק רש"י וסים, יכול, לא תיראו ממני? תלמוד לומר וכו', כי אי אפשר לזכות לכל הני"ל כי אם על ידי היראה בחינת מה רב טובך אשר צפנת ליראיך דיקא וכל זה יזכו ישראל לקבל הארה גדולה מזה גם בעולם הזה בעת האכילה ומחמת זה ברכם בכל מקום בברכת האכילה דיקא מחמת שאז זוכרין להארת הרצון שהוא עקר התכלית:

ובאמת לא ידעתי מעקרא מאי קא קשיא להו להמפרשים מה שהזכירה התורה יעודים גשמיים הלא מפרש בפרשה הזאת יעודים רוחניים שהם עקר התכלית בעולם הזה ובעולם הבא לנצח כמו שמבאר והולך בפרשה זאת מן ונתתי משכני בתוכם, דהינו הבית המקדש ששם עקר השגת הדעת הני"ל והתהלכתי בתוכם וכו' עד סוף הפרשה רק שיש להקשות מה סמיכות יש לברכת האכילה והפרנסה להבטחה והתהלכתי בתוכם וכו'. אך על פי ההקדמה הנוראה הני"ל שגלה אדונו מורנו ורבנו זכורנו לברכה בתורה הני"ל שעל ידי הארת הדעת הני"ל שהוא בחינת שמירת התורה והמצות זוכין להארת הרצון בשעת האכילה דיקא כני"ל על ידי זה מישב שפיר ומקשר המקרא היטב וכן בכל מקום שמבטיח אותם על ברכת האכילה והפרנסה אפלו במקום שסתם שם ולא פרש כמו כאן ילמד סתום מן המפרש שעקר הכונה בברכת הפרנסה והאכילה בשכר התורה מחמת שבהאכילה שזוכין על ידי התורה שהוא הדעת בהאכילה הזאת מאיר הארת הרצון שהוא עקר התכלית בעולם הזה ועולם הבא כני"ל. וזה בחינת ואכלתם לחמכם לשבע וכן בפרשת והיה אם שמוע כתיב ואכלת ושבעת, הינו בחינת הארת הרצון הני"ל שהוא עקר השביעה בחינת ומשביע לכל חי רצון שזהו בחינת צדיק אכל לשבע נפשו, כי עקר השביעה הוא על ידי הארת הרצון, כמו שאיתא בזהר הקדוש, ורעותא דשבעא שויא עליו, עין שם:

[יב] וזה שסים אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי וכו' ואולך אתכם קוממיות פרש רש"י בקומה זקופה זה בחינת מה שמבאר שם בהתורה הני"ל שלזכות להארת הרצון בעת האכילה צריכין להיות איש חיל שיהיה לו חלק בהמשלה והמלכות דקדשה. ועל כן מזכיר להם ה' יתברך שעשה החסד להם שהוציאם ממצרים מהיות להם עבדים, דהינו שהוציאם מהגלות שלא תשלט עליהם מלכות הרשעה ומבאר והולך ואשבר מוטות עלכם ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה, הינו בחינת אנשי חיל וכו' הפך העבדות, אדרבא, יהיה להם לכל אחד מישראל חלק במלכות דקדשה שעל ידי זה דיקא יזכו להארת הרצון כני"ל: עין כל זה בהתורה הני"ל ותבין דברינו היטב:

[יג] וזה, ורדפתם את איביכם ונפלו לפניכם לחרב ורדפו מכם חמשה מאה וכו'. כי צריך שיתחזק בכל כח להיות איש חיל וכו' שיהיה לו חלק במלכות דקדשה ועין לקמן על פסוק מלכותך מלכות כל עולמים וכו' שעקר המלכות והמשלה הוא ממשלה דקדשה, דהינו כשמתגברים להאיר הדעת בחברו וכו'. וזהו, ורדפתם את איביכם וכו'. כי לכאורה תמוה מהו הבטחת הברכה הזאת שירדפו את אויביהם וכו' וכי זהו התכלית האמתי של ישראל עם קדוש שירדפו את אויביהם ויפילו אותם בחרב וכו' לנקם ולשפך דם חס ושלום, הלא ה' יתברך חפץ בשלום ומברך את עמו ישראל בשלום והיה די בהבטחת ונתתי שלום בארץ ולמה לנו לרדף אחר האויבים. אך באמת זה ידוע שכל העולמות לא נבראו כי אם בשביל להכיר ולידע אותו יתברך כמו שאיתא בזהר בגין דישתמודעין לה. ועל כן הכל נברא בשביל ישראל שיקבלו תורתו שהוא הדעת הקדוש שעל ידי זה מכירין ויודעין אותו יתברך. ועל כן כל הגדלה והמלוכה שיכא רק לישראל שעושים רצונו שזוכים לזה הדעת שבשביל זה נברא הכל ועל כן רק הם קרויים אדם, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה, כי מי שאין בו זה הדעת הוא חיה בדמות אדם, כמו שמבאר בתחלת התורה הני"ל. ובשביל זה מחיב כל אחד לעסק בישוב העולם, דהינו להכניס הדעת האמתי באחרים שזה עקר עוסק בישוב העולם, כמו שמבאר שם וכני"ל. וכשישראל יזכו לעשות רצונו הם מחיבים להשתדל בכל כחם להכניס זה הדעת גם באמות העולם, כמו שכתוב, ספרו בגוים את כבודו וכו'. וכתוב, הודיעו בעמים עלילותיו וכו' וכן בפסוקים הרבה. וזהו כל המלחמות מצוה שנצטוו ישראל, הכל הוא כדי להשיבם אל האמת להודיעם כי ה' הוא האלקים שזהו התכלית האמתי. וזה עקר הבטחת ורדפתם את איביכם וכו' בחינת בקש שלום ורדפהו, בחינת מה שאיתא בזהר הקדוש, זכאה מאן דאחיד בידא דחיבא ובעי למרדף אבתרה. כי זאת הרדיפה היא עקר השלום האמתי, כי כל זמן שאין זוכין לדעת הני"ל ואין עושין רצונו חס ושלום ואין יוצאין מעונות ופגמים חס ושלום אפלו נדמה שיש לו שלום גדול אין זה שלום כלל כי אין שלום אמר ה' לרשעים, כי כל זמן שאין מעשיו עולים יפה כרצונו יתברך איך אפשר שיהיה לו שלום אמתי כי הלא גם בעצמיו אין שלום, כמו שכתוב, אין שלום בעצמי מפני חטאתי (ועין במקום אחר מזה):

וזהו בחינת ורדפתם את איביכם, שכשיעשו רצונו יתברך מצוה עליהם לרדף את אויביהם כדי להחזירם למוטב לקרבם אל האמת שזהו עקר השלום בחינת האמת והשלום אהבו שזהו בחינת בקש שלום ורדפהו בחינת בעי למרדף אבתרה. וזהו, ונפלו איביכם לפניכם לחרב, הינו על ידי תפלות ובקשות שהם נקראים חרב, בחינת בחרבי ובקשתי, כמו שמבאר בתחלת התורה (סימן ב לקוטי חלק א) שעקר הכלי זין דקדשה הם תפלות ובקשות, עין שם. וזהו, ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו וכו'. ופרש רש"י שיפלו לפניכם שלא כדרך הטבע, כי צריכים להיות איש חיל וכו' שיהיה לו חלק בהמשלה דקדשה ויהיה חזק בדעתו בהאמת מאד, כי סוף כל סוף יתגלה האמת לאמתו, כי קושטא קאי ואמת מארץ תצמח וכו'. ועל כן בודאי יש כח לחמשה האוחזים בהאמת לאמתו לרדף מאה לרדף אחריהם בדבורי אמת ובתחנות ובקשות לה' יתברך שהם בחינת חרב וכלי זין של ישראל עד שיכבשו אותם ויכניסו בהם הדעת האמתי ואחר כך ומאה מכם רבבה ירדפו הכל כני"ל. ואז, ופניתי עליכם וכו' והקמתי את בריתי אתכם. ופרש רש"י, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה אלא ברית חדשה שלא תופר וכו'. והתהלכתי בתוכם אטיל עמכם בגן עדן וכו'. כי עקר כלל כל ההבטחות האלו הם תכלית שעשוע הצדיקים בעולם הבא בגן עדן שעקר תענוגם שיכירו וידעו אותו יתברך בחינת והייתי לכם לאלקים וכו' רק מחמת שאי אפשר לזכות לכל זה כי אם מי שטרח בערב שבת וכו' ועקר היגיעה והטרחה בעולם הזה הוא לצאת מהקללה של חטא אדם הראשון שעקרה היה בענין האכילה עד שיזכה על ידי האכילה דיקא להארת הרצון שהוא בחינת מה רב טובך וכו' וכני"ל. על כן התחילה הפרשה, אם בחקתי תלכו מהבטחות ברכת האכילה, כי על ידי זה יזכו להארת הרצון שהוא עקר התכלית וכני"ל: